

UDK 159.922.7 : 78	Godišnjak za psihologiju, vol 4, No 4-5., 2006, pp. 127-142	ISSN 1451-5407
--------------------	--	----------------

Vladimir Nešić¹⁵

Filozofski fakultet, Niš

Milkica Nešić

Medicinski fakultet, Niš

Nebojša Milićević,

Jelisaveta Todorović

Filozofski fakultet, Niš

PORODICA I MUZIČKA ISKUSTVA UČENIKA OSNOVNIH ŠKOLA U NIŠU¹⁶

Rezime

U radu se razmatraju psihološke, socijalne i kulturološke implikacije muzičkog iskustva učenika osnovnih škola. Primenjen je širok teorijski okvir koji obuhvata pitanja odnosa kulture i ličnosti, značaja muzike za razvoj deteta, probleme saznanog stila i estetske osetljivosti. U istraživačkom delu su analizirani rezultati empirijskog istraživanja o sklonostima i interesovanjima učenika (N = 378) u vezi sa muzičkim ponašanjem (pevanje, preferencija tipova muzike, izbor muzičkih instrumenata). Rezultati pokazuju karakteristične sklonosti i izbore ispitanika s obzirom na pol i uzrast.

Ključne reči: muzika, socijalizacija, porodica, umetnost, pol.

---

¹⁵ vanja@junis.ni.ac.yu

¹⁶ Ovaj rad je pripremljen u okviru izrade naučno istraživačkog projekta broj 149062 D koji finansira Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine Republike Srbije.

Značaj muzike za razvoj deteta

Proučavanje međusobne povezanosti inteligencije, muzičkih sposobnosti, muzičke porodične sredine i drugih socio-kulturnih i ekonomskih karakteristike porodice, dovelo je do saznanja da su povoljni socioekonomski uslovi obično stvarali i muzički stimulativniju sredinu, koja je imala veće dejstvo na uspeh dece u rešavanju testova muzičkih sposobnosti u užem smislu. Škola može da utiče na razvoj muzikalnosti utoliko što će aktivirati potencijale deteta, omogućiti mu da ih dalje koristi i razvija, kao i da za neku decu obezbedi povoljnije uslove od onih iz kojih su došli, jer će se samo tako omogućiti optimalan razvoj muzikalnosti i viši nivo muzičkog ponašanja, uključujući i kreativnije korišćenje muzike kao podsticajnog sredstva u ličnom razvoju (Matić i Mirković-Radoš, 1986, Bašić, 1987).

Za ostvarivanje pozitivnih podsticaja uloga vaspitača je presudna: potrebno je, kao osnovno, imati razvijenu svest o važnosti kritičkih perioda u muzičkom razvoju, poznavanje psiholoških karakteristika deteta i dovoljno dobro poznavanje muzike kao osnovnog agensa u uslovima muzičkog razvoja. Što su znanja veća, osoba koja se bavi detetom biće uspešnija u svom delovanju. Ipak, kvalitet izazvane muzičke aktivnosti deteta zavisi i od faktora ličnosti nastavnika i vaspitača. Mnogi izuzetno kvalifikovani i uspešni muzičari nisu u istoj meri uspešni u ulozi vaspitača, pedagoga, koja gotovo po pravilu uključuje i poseban senzibilitet za najfinije nijanse interpersonalne komunikacije, relevantne za mentalno-higijenski i zdravstveni aspekt razmatranja funkcija muzike (Nejgauz, 1970).

U razmatranju afektivnih reakcija dece na muziku i afektivne komponente muzičkog razvoja uopšte, tretira se, ustvari, pitanje sposobnosti estetskog procenjivanja onoga što se sluša, estetskog doživljaja, odnosno muzičkog ukusa. Afektivni razvoj povezan je s perceptivnim i kognitivnim razvojem. Priroda tako složenog ljudskog iskustva, kakvo je muzičko, kognitivna je i afektivna u isto vreme. Ta dva aspekta su u stvarnosti teško odvojiva: sva kognicija ima izvestan afektivni karakter i obrnuto - afektivni doživljaji poseduju kognitivne elemente što pokazuju i Golemanova istraživanja u oblasti tzv. emocionalne inteligencije (Goleman, 1997). Istančanija i analitička percepcija, veće znanje i razumevanje, vode i većoj sposobnosti estetskog vrednovanja i doživljavanja onoga što se sluša. Istraživanja u ovoj oblasti nema mnogo zbog složenosti fenomena afektivnog doživljaja muzike i nedovoljno

razrađene metodologije. Većina istraživanja prati razvoj muzičkog ukusa i preferencija tokom adolescentnog perioda (Kapor-Stanulović, 1988). Ipak, jedna od retkih studija izvedena na mlađem uzrastu, a značajna po svojim nalazima, ima za cilj da pokaže kako se može razvijati estetska senzitivnost putem pokreta kod dece od šest do sedam godina. Nađeno je da se kao najintenzivnije pokazalo dečije afektivno reagovanje na ritam, zatim na kvalitet zvuka, a slabije na boju, melodijsku liniju i oblik. Tokom ispitivanja povećala se dečija originalnost izražavanja, a deca su takođe sve više pokazivala individualne stilove ponašanja i veću senzitivnost, svako dete za pojedine oblasti (Nešić, 2003).

Stil života uslovljava u izvesnoj meri muzički stil i karakter muzičkih dela, koji u njemu učestvuju. Ako u određenom globalnom društvu preovladava neka "mentalna struktura", smatra Ivo Supićić (1964), ona se odražava i u stilu života. Većina muzičara, kompozitora i interpretatora bila je od srednjeg veka naovamo građanskog (ili narodnog) porekla. Društveni položaj aristokrata nije dopuštao profesionalno bavljenje muzikom. On se njome bavio samo kao slušalac, amater i mecena. Ista se pojava može zapaziti i u zemljama Orijenta, gde su se vladari, aristokati i dvorski dostojanstvenici bavili muzikom samo kao amateri. Ne samo da je stil muzičke produkcije uslovljen stilom života, već je i stil muzičke recepcije u velikoj meri definisan preovlađujućim sistemom vrednosti u jednom društvu, odnosno u jednoj društvenoj grupi.

Značaj korišćenja muzike u radu sa decom od najranijeg uzrasta se ne iscrpljuje, kao što se ponekad misli, u pravovremenom podsticaju razvoja muzičkih sposobnosti, već ima i značaj za zdravlje deteta, kao što se to može zaključiti iz iskustava u terapijskom korišćenju muzike. "Uz pomoć muzike ostvaruju se prostori za spontanu, toplu komunikaciju u međusobnom opštenju dece i dece sa odraslima" (Matić i Mirković-Radoš, 1986). Neposrednost delovanja, jedna od osnovnih odlika muzike, od najvećeg je značaja baš u razvoju dobi, kako u periodu predškolskog uzrasta tako i u periodu osnovne škole. Moć muzike da probudi u čoveku određeno raspoloženje ima značaja i za rad sa decom koja su već prihvatila školu kao drugi životni prostor, pored porodice, ali posebno u periodu adaptacije na novu sredinu. Muzika doprinosi stvaranju prijatne vaspitne sredine za rad i igru. Opušteno, raspoloženo dete sa radošću prima podsticaje, bili oni muzički ili ne. Slušajući muziku, dete je u prilici da razvija sposobnost zapažanja, najpre razlika u visini tonova, jačini, dužini i boji. Vremenom, ono zapaža i promene u ritmu, različitost melodijskih tokova i raspoloženja - karakter muzičkog dela. U novije vreme o uticaju

muzike na razvoj kognitivnih sposobnosti i postignuća govori se kao o „Mocartovom efektu”.

Kretanje je prirodna potreba deteta pa se taj unutarnji impuls spontano razvija u pokretu uz muziku. Muzika igračkog karaktera je dovoljan podsticaj na koji većina dece spremno reaguje, pa tako muzika služi i kao efikasno sredstvo za skladan psihofizički razvoj. Pored toga, igra u ritmu muzike znači i razvijanje slobode izražavanja. Slobodno opredeljenje za pokret znači slobodu delovanja, a uspeh u skladnoj igri doprinosi sticanju osećanja sigurnosti i sopstvene moći. Imajući u vidu ovaj širi značaj muzike za razvoj kompletne ličnosti, vaspitno-obrazovne postupke u ovom području treba osmisliti tako da igra slobodnim oblikovanjem pokreta dobija prednost nad igrama sa pravilima. Igra uz muziku sa pravilima doduše doprinosi razvijanju veština za organizovanje kretanja, izvođenjem određenog pokreta ili figure, ali se ovakvim postupcima zanemaruje individualna kreativnost pojedinca.

Muzika ima višestruku ulogu u razvoju svake osobe, zavisno od razvojnog stadijuma u kome se nalazi. Razvoj psihičkog života tesno je povezan sa različitim fiziološkim promenama koje prate telesni razvoj. I sasvim mala deca vole da igraju uz muziku, pogotovu ako je to uobičajen način zabave u porodici. Kroz igru razvijaju kordinaciju pokreta, orijentaciju u prostoru i poboljšavaju održavanje ravnoteže. Muzika pobuđuje osećajnost i stimuliše intelektualni razvoj. U pubertetu kada je produkcija polnih hormona daleko veća muzika je dragoceni kanal ekspersije i ljubavnih i agresivnih osećanja, ali na jedan kulturološki više ili manje prihvatljiv način.

Osamdesetih godina bila je čitava serija holivudskih filmova na temu *muzika i mladi* koji su punili bioskopske dvorane i predstavljali pravi hit. To govori i o tome da komercijalna muzika lako nalazi svoju publiku među mladima uzrasta najčešće od 12 do 20, jer su njihove psihološke karakteristike prilično slične bez obzira da li su u Americi, Švedskoj, Kini ili Novom Zelandu. Koliko će trajati takav odnos prema muzici zavisi u velikoj meri od porodice i onoga šta ona nudi kao porodični model ponašanja. U onim porodicama gde je odnos prema muzici izgrađen velika je verovatnoća da će mladi prema muzici izgraditi individualizovan odnos. Međutim ako su prepušteni sami sebi u formiranju ukusa verovatno je da će komercijalna muzika, kao najdostupnija i najraširenija uzeti maha u formiranju muzičkog ukusa. U savremenoj poplavi šunda i kiča u muzici, muzika može da ima i višestruko negativnu ulogu u razvoju. Cilj našeg

istraživanja bio je da proverimo koji su faktori dominantni u formiranju muzičkog ukusa kod dece koja pohađaju osnovnu školu na teritoriji Niša.

Metod istraživanja i uzorak

Podaci koje smo dobili i analizirali deo su istraživanja koje je izvedeno na Filozofskom fakultetu u Nišu. Za potrebe tog istraživanja prikupljeni su podaci o različitim aspektima života učenika osnovnih škola u Nišu, sa posebnim akcentom na utvrđivanje stanja zdravlja, činilaca od kojih ono zavisi i posledica koje mogu nastati u ponašanju. Istraživanjem je obuhvaćeno 378 učenika, svih uzrasta oba pola iz četiri osnovne škole.

Projekat je realizovan prema jedinstvenoj metodologiji. Ona se ogleda u tome što su usklađivani ciljevi pojedinih podprojekata i što su instrumenti za prikupljanje podataka (upitnici) tako sačinjeni da budu obuhvaćeni zahtevi pojedinih učesnika u istraživačkom timu. Pri tome je bitno bio ograničen broj pitanja. Sveden je na pet glavnih pitanja, ne računajući pitanja od opšteg interesa kao što su demografski podaci i sl. Autori ovog istraživanja su se opredelili za analizu nekih aspekata muzičkog ponašanja učenika sa pretpostavkom da su odnos prema muzici i muzičko iskustvo učenika u vezi sa istraživanim psihološkim, socijalnim, ekonomskim, kulturološkim i drugim činiocima.

Pitanja na koja smo usmerili našu pažnju su sledeća:

Da li voliš da pevaš? Kakvu muziku najviše voliš? Kakva se muzika najčešće sluša u tvojoj porodici? Ko najviše voli muziku u tvojoj porodici? Sviraš li na nekom instrumentu?

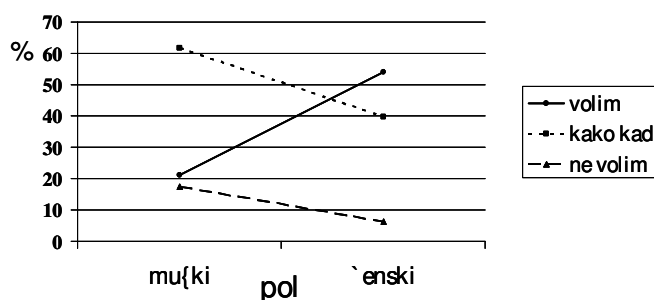
Sva pitanja su bila sa ponuđenim odgovorima, a pitanje u vezi sa muzičkim instrumentima je imalo i otvoreni deo radi eventualnog navođenja muzičkog instrumenta prema kome postoji najveći stepen privlačnosti. Ovaj rad se odnosi samo na pitanja iz upitnika za učenike, a ne i za roditelje i nastavnike.

Obrada rezultata je za ceo upitnik rađena je u SPSS programu, dok su pojedini istraživači mogli da zahtevaju specifične vidove obrade i ukrštanje podataka iz različitih delova upitnika. Ovom prilikom smo se držali samo osnovnih statističkih pokazatelja, a moguće su dalje analize u različitim pravcima.

Rezultati i diskusija

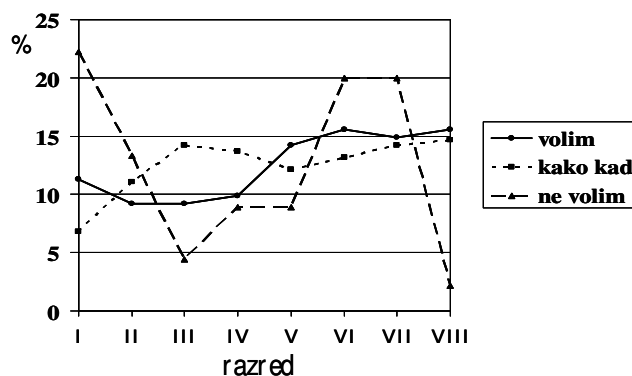
Rezultati odgovora na prvo pitanje (“Da li voliš da pevaš?”) prikazani su prema polu ispitanika na dijagramu 1.

Dijagram 1. Sklonost pevanju i pol

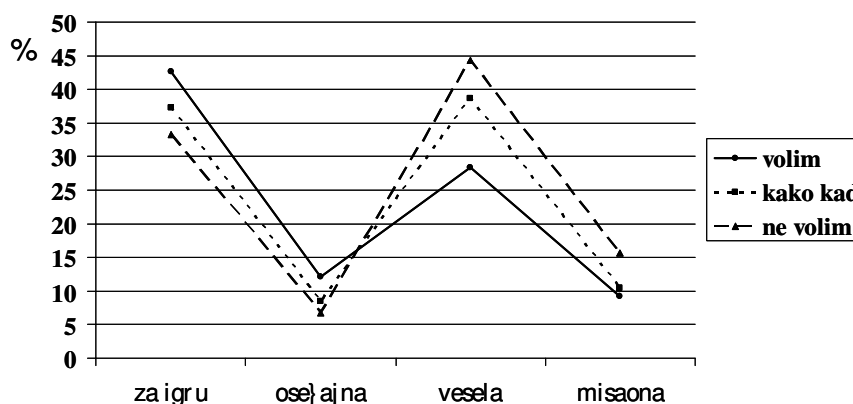
Jedan ispitanik nije dao odgovor na ovo pitanje pa je odbačen iz uzorka. Najveći broj ispitanika se opredelio za odgovor “kako kad” (191 ili 50.7%), zatim sledi odgovor “volim” (141 ili 37.4%), a znatno manji broj izjavljuje “ne volim” (45 ili 11.9%). Učenici, moglo bi se zaključiti, vole da pevaju i to je jedan elementarni oblik muzičkog ponašanja koji predstavlja bazu za složenije oblike muzičkog iskustva. U našem narodu se oduvek cenilo pevanje i ono je svakako deo muzičkog obrazovanja, ali i izraz potreba deteta za vokalnom ekspresijom i igrom. Međutim, nemamo detaljniji uvid situacije kada deca pevaju i način na koji to vole da rade. Ali, imamo druge neke podatke koji donekle bliže objašnjavaju sklonost pevanju, kao npr. pol. Devojčice značajno više vole da pevaju od dečaka. Njih je 2,5 puta više u kategoriji “volim da pevam”, a približno 2,5 puta manje u kategoriji “ne volim da pevam” od dečaka. Relativizirani odgovor “kako kad” je izraženiji kod dečaka. Ova razlika je testirana preko H_i^2 i pokazuje visok nivo značajnosti na nivou 0.00 ($H_i^2 = 45.85$).

Dijagram 2. Sklonost pevanju i uzrast

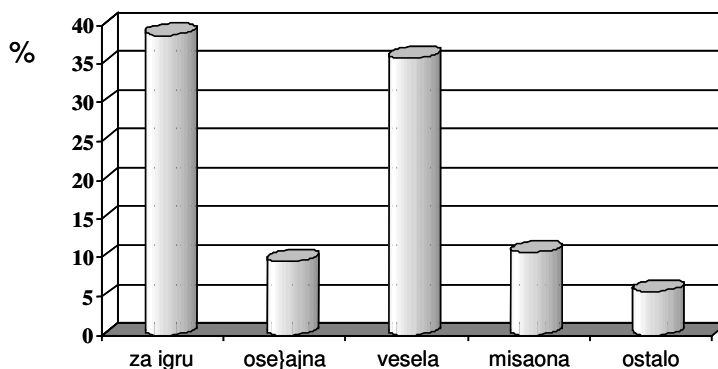
Na dijagramu 2. prikazana je sklonost pevanju prema uzrastu, odnosno kod učenika od prvog do osmog razreda. Sklonost ka pevanju raste sa uzrastom. Mali pad postoji nakon poleta “đaka prvaka”, moglo bi se reći da se podudara sa fazom latencije, a sa pubertetom pevanje ide uzlaznom linijom. Buđenje seksualnog nagona korelira sa “vokalnim signalima”, ali je verovatno izraženije kod devojčica, s obzirom na predhodni dijagram. Ovde treba imati u vidu pojavu mutiranja glasa kod dečaka koja smanjuje privremeno sklonosti ka pevanju i mogućnosti pevanja. Pored toga, može se razmišljati i o socijalnim i kulturnim determinantama. Naime, u mnogim kulturama, pa i u našoj, pevanje (i igranje) više “priliči” ženskom polu, dok je sviranje tradicionalno više svojstveno muškarcima. U novije doba takvi obrasci ponašanja se menjaju. Statistička značajnost razlika u sklonosti pevanju prema uzrastu je inače manje izražena nego s obzirom na pol ($Hi^2 = 22.04$).

Dijagram 3. Sklonost pevanju i tipu muzike

Odnos sklonosti pevanju i tipu muzike, prikazan dijagramima 3. i 4., takođe pokazuje zanimljiva svojstva. Taj odnos treba gledati u kontekstu opšte naklonosti prema pojedinim tipovima muzike. To nisu muzički žanrovi već uslovno “tipovi” muzike kao što su “muzika koja pokreće na igru”, osećajna (tužna) muzika, vesela muzika i ona koja pokreće na razmišljanje. Učenici najviše vole muziku koja pokreće na igru (146, ili 38.7%), zatim dolazi “vesela” muzika (134, ili 35.5%), a znatno manje je privlačna “muzika za razmišljanje” (40, ili 10.6%) i osećajna (“tužna”) muzika (36, ili 9.5%).

Dijagram 4. Preferencija ka tipu muzike

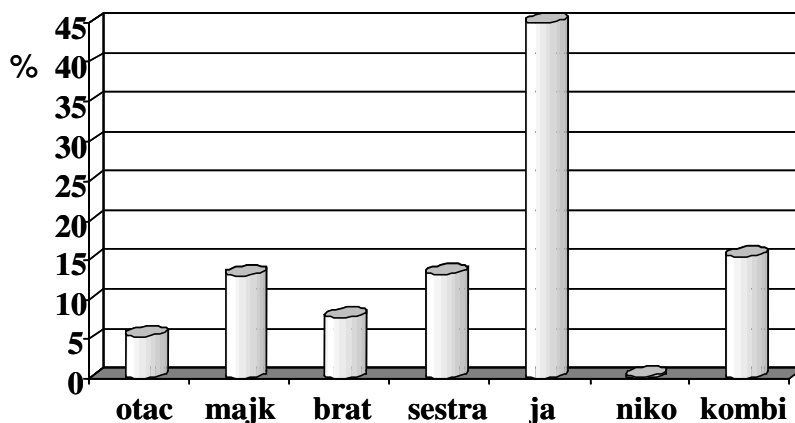

Dalje se može uočiti da oni koji vole da pevaju najviše vole muziku koja pokreće na igru i veselu muziku. Pošto su to najprivlačniji modusi muzike, oni su najzastupljeniji i kod drugih dveju kategorija odnosa prema pevanju, ali sa karakterističnim povećanjem zastupljenosti vesele muzike. Drugim rečima, vesela muzika najviše privlači one koji ne vole da pevaju. Od 45 takvih ispitanika 20 njih ili 44.4% najviše voli veselu muziku, dok je taj procenat kod onih koji vole da pevaju 28.4. Ta pojava bi mogla da se shvati ovako: učenici koji vole da pevaju (a više vole i muziku koja pokreće na igru) imaju verovatno izraženiju potrebu za aktivnim trošenjem energije, dok oni koji ne vole da pevaju imaju jaču potrebu za prijemom podsticaja iz spoljašnje sredine. Ta opservacije je za sada na nivou hipoteze koja traži

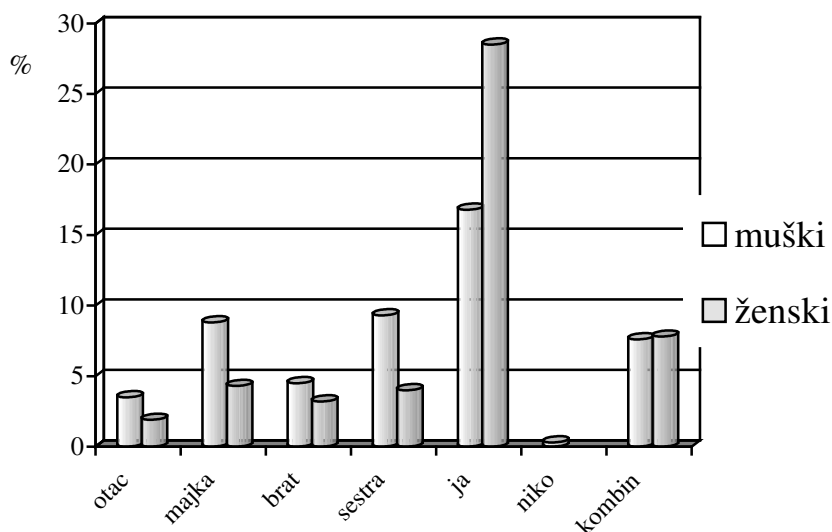
dalju proveru. I u jednom i u drugom slučaju je srednja kategorija (“kako kad”) u sredini ovih trendova.

Dijagram 5. Naklonost članova porodice prema muzici

O istaknutosti muzičkih sklonosti u okviru porodice, iz ugla učenika, govore podaci prikazani na dijagramu 5. i 6. Najveći broj ispitanika (170 ili 45%) misli da su upravo oni taj muzički najosteljiviji član porodice, odnosno onaj koji najviše voli muziku. Ovaj podatak se može shvatiti kao neka vrsta muzičkog egocentrizma, ali uz njega ide i druga tendencija, koja se sastoji u tome da se ženskim članovima porodice (majka, sestra) pripisuje veća zainteresovanost za muziku nego muškim članovima (otac, brat).

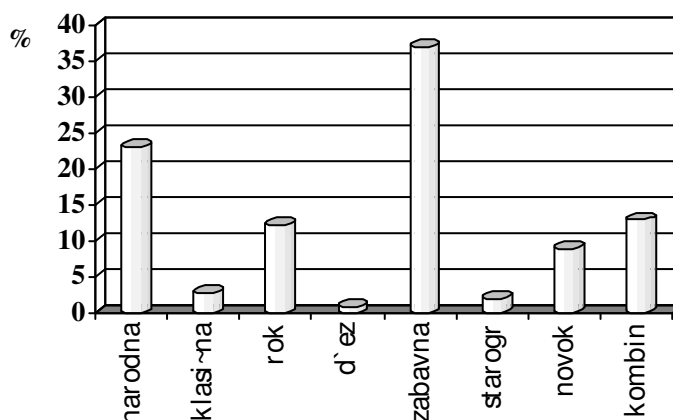
Dijagram 6. Ocena dečaka i devojčica o tome ko najviše voli muziku

Ovi podaci su kompatibilni sa odgovorima na pitanje o sklonostima pevanju koje su izraženije kod devojčica. Odgovori na ovom dijagramu su prikazani prema polu pa se tako vidi da su ženski članovi porodice u znatno većoj meri ljubitelji muzike i ova razlika je statistički značajna ($H_i^2 = 37.60, p < 0.001$).

Pitanje “Koja muzika se najčešće sluša u tvojoj porodici?” je postavljeno sa namerom da se stekne uvid u porodični milje u pogledu kulturnog profila i estetskih preferencija. Kao što se može videti iz dijagrama 7. najveća je zastupljenost zabavne muzike, a zatim narodne, rok muzike i novokomponovane. “Kombinovana” kategorija se odnosi na one koji su imali više izbora, a takvih nema mnogo. Upadljivo nisko su zastupljene džez muzika, klasična muzika i starogradska. Iako je neophodna određena rezerva u pogledu verodostojnosti ovih podataka zbog uzrasta ispitanika, referentnog okvira i drugih ograničenja, podaci deluju ipak realistično. “Srednji sloj” koji je poslednjih godina sve manje zastupljen u ekonomskom pogledu nije savim izčezao u kulturnom pogledu. Zabavna muzika kod nas, koja se i sama bila ugrožena zbog poplave šunda i socijalne patologije, zadržala je privlačnost u porodicama koje su imale iskustva sa njom. Tako se može objasniti najveća privlačnost zabavne muzike, ali nije isključeno da je ovde i sam njen naziv izazvao

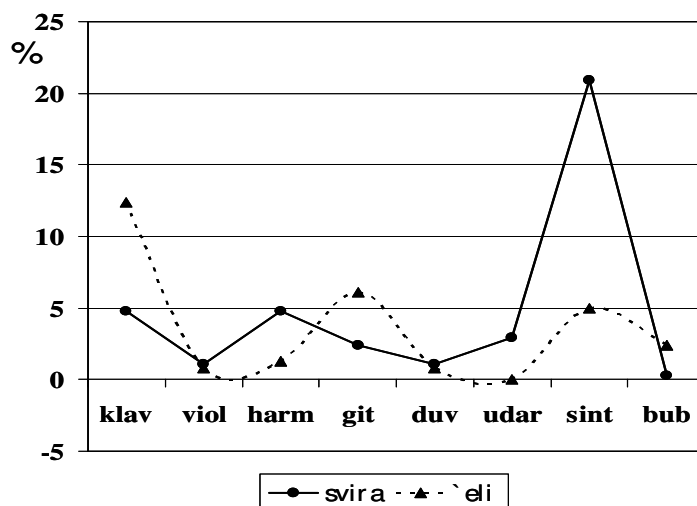
opredeljenje. Ovde se još može dodati da nema većih razlika u pogledu preferencija ka vrstama muzike s obzirom a pol, izuzev kod rok muzike gde znatno veći broj dečaka voli ovu vrstu muzike u odnosu na devojčice (31 ili 67.4% u odnosu na 15 ili 32.6%). Kod drugih žanrova su razlike znatno manje, a pogotovu su zanemarljive kod najprivlačnijih žanrova, zabavne i narodne muzike.

Dijagram 7. Preferencija vrsti muzike u porodici

Pitanje izbora muzičkog instrumenta, tj. jedinog pitanja koje je imalo i otvoreni deo jer je trebalo navesti koji instrument učenik svira, ako svira, odnosno koji bi želeo da svira, može donekle da pokaže socijalno-kulturni nivo porodice i profil estetskih preferencija. Jedan broj ispitanika, tačnije 88 (23.3%) ne svira bilo koji instrument niti bi želelo da svira. Ostali ili sviraju ili bi želeli da sviraju neki instrument. Dijagram 8. pokazuje kakav je odnos onih koji sviraju određeni instrument i onih koji bi želeli da ga sviraju. Najviše se razlikuju situacije kod klavijatura.

Dijagram 8. Izbor muzičkog instrumenta

Naime, veći broj bi želelo da svira klavir od broja onih koji ga sviraju. Najveći broj svira sintisajzer u odnosu na sve druge instrumente, ali to nije i najželjeniji instrument. Popularnost sintisajzera kao neke vrste surrogata muzičkog instrumenta verovatno svedoči više o kupovnoj moći roditelja naših ispitanika nego o pravoj ljubavi prema instrumentu, ali je moguć i uticaj estradnih muzičara i medija na kojima se ovaj instrument često pojavljuje. Pored klavira, koji želi da svira 47 ispitanika ili 12.4%, najželjeniji instrument je gitara koji privlači 23 ispitanika ili 6.1%. Ostali instrumenti, bilo da se sviraju ili žele, zastupljeni su u manjim procentima. Može se pomenuti još harmonika, kao instrument koji svira veći broj od onih koji bi želeli da ga sviraju, kao i violina, koju mali broj svira, a još manji želi da svira. Raspon između violine i sintisajzera možda najbolje govori o stanju muzičke kulture i ekonomskog standarda.

Zaključak

Muzičko ponašanje dece i okviru porodice i van nje određeno je u velikoj meri kulturnim činiocima. Ako imamo u vidu da kultura obuhvata sve što su stvorile ljudske ruke i ljudski um, a to su objekti koje je čovek izgradio, ekonomija, mitovi, običaji, tradicija, znanje, nauka, umetnost, onda je logično da svi aspekti muzičkog ponašanja mogu da se dovedu u

vezu sa karakteristikama kulture kojoj pojedinac pripada. Široko određenje pojma kulture, neki autori, kao Kardiner i Linton, nastoje da prevaziđu ukazivanjem na međusobnu povezanost činilaca kulture geštaltističkim pristupom, dok drugi, kao Kreber i Klakhon, prave razliku između implicitne i eksplicitne kulture (Rot, 1973). Pod eksplicitnom kulturom se podrazumevaju spoljne manifestacije života neke zajednice, pod implicitnom, mitovi, ideje, verovanja i osobine pripadnika određene kulture, dok jezgro kulture čine tradicionalne ideje i njima pridavane vrednosti, koje se prenose iz generacije u generaciju što predstavlja tzv. "uzdužno socijalno učenje" (Vučić, 1987). U slučaju muzičkih preferencija, muzičkih navika u porodici, interesovanja, vrednosti, oblika konzumiranja, razlike među članovima porodice, braće i sestara, kao i roditelja, odražavaju tip porodičnih odnosa, kreiranja atmosfere u porodici i uloge pojedinih članova, koje odgovaraju određenim kulturnim obrascima preuzetim od predaka, s jedne strane, i trendovima koje nose društvene promene.

Iako postoje znatne razlike u muzičkom ponašanju, na koje ukazuju etnomuzikološka istraživanja, biološka priroda čoveka i njegove psihološke odlike prepliću se sa izvesnim opštim osobinama u socijalnom ponašanju, koje su zajedničke ljudima na različitim prostorima i u različitim kulturama. Tako je Oto Rank pokazao neobične sličnosti u mitovima o junacima kojih ima po celom svetu. Generalizacija se sastoji u tome što su ljudska bića tako sazdana da će, naročito u slučajevima jakog pritiska, reagovati na slične načine. Postoje dokazi za paralelizam u proizvodima ljudske fantazije među ljudima za koje se ne može pretpostaviti da su ikad imali posredan ili neposredan istorijski kontakt u relevantnom razdoblju vremena.

Izučavanje nacionalnog karaktera (koji mi nekad dižemo u nebesa a nekad vrlo strogo o njemu sudimo) pokušava da pokaže na koji je način identifikovano kulturno ponašanje predstavljeno u intrapsihičkoj strukturi pojedinačnih pripadnika te kulture, kombinovanjem teorija kulture i psihološke teorije u jednu novu psihokulturnu teoriju koja treba da objasni na koji način ljudska bića stvaraju kulturu, kako je uče i kako u njoj žive.

Postavljena pitanja u ovoj diskusiji su mnogo šira no što se mogu dobiti odgovori iz empirijskih podataka koje smo dobili i prezentovali. Ipak smatramo da smo na dobrom putu da da se o kulturnim promenama može suditi i na osnovu indikatora koji se nalaze u jednoj sferi društvenog života, utoliko pre što su značaj muzike za socijalizaciju jedinke, ili slobodnije rečeno, mentalno oblikovanje, uočili filozofi i mudraci drevnih kultura i nema nikakvih razloga da se ta veza dovodi u pitanje. Mnogobrojni primeri i studije pokazuju da muzika, ona loša i neumetnička, može imati negativne

posledice pa je potrebno bolje poznavanje takvih opasnosti za koje kod nas nema dovoljno sluha. Ono što možemo izvući kao opšto zaključak iz naših podataka je da postoje razlike s obzirom na pol, tj. da se dečaci i devojčice jasno razlikuju u pogledu svog odnosa prema muzici. Dok devojčice jasno izražavaju da vole muziku, mišljenje dečaka je promenljivo i manje dosledno. Majke su najčešće te koje u okviru porodice učenici opažaju kao najveće ljubitelje muzike. Pored toga, nameće se zaključak da većina ispitivanih učenika nastoji da sebe opaža kao one koji su najzainteresovaniji za muziku u porodici. Znači li to da je najveći broj učenika u stvari prepušten samima sebi u formiranju muzičkog ukusa, pri čemu obično preferiraju onu muziku koju i većina u njihovoj generaciji (presudan uticaj vršnjaka)? Razvojne karakteristike mladih na ovom uzrastu doprinose homogenizaciji muzičkog ukusa što može doprineti da se održavaju preferencije za komercijalnu muziku, uglavnom kič i šund, a da nema dovoljno senzibiliteta za vrhunska ostvarenja, koja moraju biti dostupna i razumljiva široj populaciji, a ne samo odabranima na bilo koji način.

Literatura

Arijes, F.(1989). Vekovi detinjstva, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1989.

Bašić, E.(1987). Muzikalna potka i likovnom i govornom izražavanju spontanog djeteta, U: *Dijete i kreativnost*, Globus, Zagreb, 1987.

Bilz, R.(1972). Akulturacija, U: *Antropologija danas*, s.535-45, "Vuk Karadžić", Beograd, 1972.

Brodel, F. (1992). *Spisi o istoriji*, SKZ, Beograd, 1992.

Dobžanski, T. (1982). *Evolucija čovečanstva*, Nolit, Beograd.

Eljkonjin, D.B.(1981). *Psihologija dečje igre*, Zavod za udžb. i nast. sredstva, Beograd.

Gic, L.(1979). *Fenomenologija kiča*, BIGZ, Beograd.

Goleman, D. (1997). *Emocionalna inteligencija*, Geopoetika, Beograd.

Ivić, I., Havelka, N., priređivači (1982). *Proces socijalizacije kod dece*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Janet, P. (1968). *Ljubav i mržnja*, Naprijed, Zagreb.

Jerotić, V. (1989). *Čovek i njegov identitet*, Dečje novine - Medicinska knjiga.

- Kapor-Stanulović, N. (1988). *Na putu ka odraslosti*, Zavod za udžb. i nast. sredstva, Beograd.
- Krstić, D. (1988). *Psihološki rečnik*, IRO "Vuk Karadžić", Beograd.
- Lorenz, K. (1978). *Temelji etologije*, Globus, Zagreb, (orig. izd.-Springer, 1978.)
- Maslov, A.H.(1982). *Motivacija i ličnost*, Nolit, Beograd.
- Matić, E., Mirković-Radoš, K. (1986). *Muzika i predškolsko dete*, ZUNS, Beograd, 1986.
- Mol, A. (1973). *Kič - umetnost sreće*, Gradina, Niš.
- Nejgauz, G. (1970). *O umetnosti sviranja na klaviru*, Umetnička akademija, Beograd.
- Nešić, V. (2003). *Muzika, čovek i društvo*, Prosveta i Filozofski fakultet, Niš.
- Rot, N.(1973). *Osnovi socijalne psihologije*, ZUNS, Beograd.
- Rot, N. (1982). *Znakovi i značenja*, Nolit, Beograd.
- Rot, N. (1983). *Psihologija grupa*, ZUNS, Beograd.
- Serpel, R. (1978). *Uticaj kulture na ponašanje*, Nolit, Beograd.
- Supičić, I. (1964). *Elementi sociologije muzike*, JAZU, Zagreb.
- Supičić, I. (1978). *Estetika evropske glazbe*, JAZU, Zagreb.
- Valon, A. (1985). *Psihički razvoj deteta*, Zavod za udžb. i nast. sredstva, Beograd.
- Veldal. K. (1979). *Društveno ponašanje*, Nolit, Beograd, 1979.
- Vučić, L. (1987). *Pedagoška psihologija*, DPS, Beograd, 1987.
- Zazo, R. (1985). *Poreklo čovekove osećajnosti*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

Vladimir Nešić
Milkica Nešić
Nebojša Milićević
Jelisaveta Todorović

**FAMILY AND MUSIC EXPERIENCE OF THE PUPILS
IN ELEMENTARY SCHOOLS IN NIŠ**

Abstract

Psychological, social and cultural implications of musical experience of pupils from elementary schools in Niš are considered in this paper. A broad theoretical frame which treats questions about relationships between culture and personality, importance of music in child development, problems of cognitive style and esthetical sensitivity was applied. The results of empirical investigation about musical bias and interests of pupil from elementary schools (N=378) were analyzed. Results showed characteristic gender and age differences in musical behavior.

Keywords: *music, socialization, family, art, gender.*